

ב-חז **דפתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו**, כלומר, אפילו כשיש שלום ביניהם, הרי זה כאילו היה חירום ביניהם, ומשום שאין שיירות מצויות מזו לזו, ולכן, כל שהיה המערער בגליל והחזיק המחזיק ביהודה אינה חזקה.

אמר רב יהודה אמר רב:

אין מחזיקין בנכסי בורח, כלומר, מי שהחזיק בנכסיו של בורח ואמר "קניתי ממנו", אין חזקתו שהחזיק בזמן בריחתו של בעל הקרקע — חזקה; ומשום שלדעת רב "מחאה שלא בפניו לא היא מחאה" לבטל

את חזקתו של המחזיק, (1) והרי הבורח אינו יכול לבוא ולמחות בפני המחזיק כי הלוא ברח ממקום זה מסיבה כל שהיא, וכל שאינו יכול למחות אין חזקתו של המחזיק — חזקה! (2)

הוסיף רב יהודה ואמר: **כי אמריתה קמיה דשמואל**, כאשר נפטר רב ובאתי ללמוד אצל שמואל, ואמרת לי שמועה זו משמו של רב, **אמר לי שמואל:**

וכי למה לא תהא זו חזקה, וכי כל בעל קרקע שמחזיקים בשדהו **למחות בפניו של מחזיק הוא צריך** כדי לבטל את חזקתו של

ב בד"ה אין, נראה, שאף אם המחאה נשמעת, מכל מקום יש לדרן דמחאה שלא בפניו אינה מחאה, ראה שם היטב.

1. יש לעיין, שבסוגיא לעיל בעמוד א מקשה הגמרא: מאי שנא שבשתי ערים החזקה היא חזקה ומשום ש"מחאה שלא בפניו היא מחאה", ואילו בשתי מדינות אין החזקה מועילה משום שמחאה שלא בפניו לא היא מחאה, ומשמע, שאם מחאה שלא בפניו לא היא מחאה כי אז החזקה אינה חזקה, ואין אנו אומרים שהיה לו לבוא לפניו ולמחות, ואילו כאן אנו אומרים שאם מחאה שלא בפניו לא היא מחאה כי אז היה לו לבוא ולמחות בפניו!?

והביאור הוא לכאורה, שאם מחאה שלא בפניו לא היא מחאה, יש באמת לדרן בשני אופנים, או שמשום כך לא תהא חזקה כי אין הוא חייב לבוא לפניו, וגם יש לומר, שהיות והמחאה שלא בפניו אינה מועילה אם כן היה עליו לבוא ולמחות בפניו והחזקה אינה מתבטלת כשהחזיק שלא בפניו; וכוונת הגמרא לעיל היא, דמקשה ממה נפשך: אם מחאה שלא בפניו היא מחאה, הרי פשיטא שהחזקה מועילה שלא

בפניו, ותיקשי למה ביהודה וגליל אינה חזקה, ואם תאמר לכן ביהודה וגליל אינה חזקה ומשום דמחאה שלא בפניו לא היא מחאה, וגם סוברת משנתנו שאם אינו יכול למחות במקום שהוא שוב אינה חזקה ואין אנו אומרים היה לו לבוא ולמחות ומשום כך אומרת המשנה שביהודה וגליל אינה חזקה, אם כן אף ביהודה ויהודה לא תהא חזקה כמו ביהודה וגליל.

2. כתב הרשב"ם: רב כרבי יהודה סבר, שאמר במשנתנו "ויבוא לשנה אחרת", ומשמע: צריך למחות בפניו.

ולכאורה צריך ביאור: הרי רבי יהודה עוסק במי שהיה באספמיא שאין שיירות מצויות משם לארץ ישראל [וכמו שכתב המהרש"א לקמן לט א, דכל שכן הוא מיהודה וגליל, ראה שם], ובמקום שאין שיירות מצויות, הרי לכולי עלמא מחאה שלא בפניו לא היא מחאה, וכמבואר ברשב"ם לעיל ד"ה לעולם קסבר, ואם כן מה ראה היא מרבי יהודה, כיון שהוא מיירי במקום שאין שיירות מצויות!?

ולכאורה היה אפשר לפרש, שאין הוא בא להוכיח מרבי יהודה שמחאה שלא בפניו לא

ליה כשיטתו, אלא כשיטת רבי יהודה, הסובר: מחאה שלא בפניו לא היא מחאה.

ואיכא דאמרי, כך אמר רב יהודה אמר רב:

מחזיקים בנכסי בורח, וכי אמריתא קמיה דשמואל, אמר לי: פשיטא, וכי למחות בפניו הוא צריך?!

והכי מקשינן: **רב מאי קא משמע לן?!** דמחאה שלא בפניו היא מחאה?!! והא כבר אמרה רב הדרא זימנא [פעם אחת] בעמוד א בכיור דברי תנא קמא, ומאחר שפירש כן רב את סתם משנתנו כבר יודעים אנו שכך הוא סובר?!

ומשנינן: **אלא הא קא משמע לן רב במה שאמר: מחזיקין בנכסי בורח, דאפילו מיחה המערער בפני שנים שאין יכולין לומר לו למחזיק שמחה בו בעל הקרקע,** (4) נמי היא מחאה, ומשום שהם יאמרו לאחרים, ואחרים לאחרים, עד שישמע לאזני המחזיק.

המחזיק?!! עד שנאמר: היות וזה אינו יכול למחות, אף חזקתו של זה אינה חזקה!

והרי אף אם מוחה הוא שלא בפניו מחאתו מחאה, ואם כן חזקתו של זה חזקה היא, שהרי אף הבורח יכול למחות שלא בפניו של המחזיק.⁽³⁾

ומקשינן על רב: **מאי קא משמע לן? [קסבר]?! מחאה שלא בפניו לא היא מחאה?!**

והרי אמר רב: **מחאה שלא בפניו היא מחאה?!** שהרי כן פירש רב את טעמו של תנא קמא במשנתנו, וכמבואר בעמוד א, ומשמע, שאף הוא סבר כתנא קמא, ולכן פירש את טעמו.

ומשנינן: לעולם סובר רב ד"מחאה שלא בפניו לא היא מחאה", ורב אך טעמא דתנא דידן קמפרש [רב לא בא אלא לפרש את טעמו של תנא קמא], וליה לא סבירא

3. כתבו הראשונים, שמחלוקתם הוא בבורח מחמת ממון, כי אילו בבורח מחמת נפשות [שרוצים להורגו] בזה לא היה אומר שמואל שחזקתו חזקה, וכמבואר בהמשך הסוגיא.

4. א. כגון שהיו חגיגין, או שהולכים למדינת הים ומרחיקים מאותה מלכות שדר בה המחזיק, רשב"ם.

ב. דברי הגמרא צריכים ביאור: האיך משמע מדברי רב שמחאה כזאת היא מחאה, והרי יש באמת לומר שלא אמר רב מחזיקין בנכסי בורח, אלא מפני שיכול המערער למחות בפני שנים שיכולים לומר לו?!

וכתב המהרש"א בפירושו דברי הרשב"ם כאן: השמיענו רב, שאפילו אם אין במקומו של

הוא מחאה [כי הוא הרי מיירי במקום שאין שיירות מציות], אלא שמדברי רב הרי מוכרח — מדנקט בורח — שבאיניש דעלמא צריך הוא לבוא למחות בפניו, ועל זה כתבו שהוא סובר כרבי יהודה, דמדבריו הרי מוכרח דכיון דמחאה באספמא אינה מחאה, צריך הוא לבוא ולמחות ואין החזקה מתבטלת, וזה הוא כדברי רב; אך מדברי הרשב"ם בהמשך הסוגיא מוכח לא כן; וכנראה כוונת הרשב"ם היא, שמדברי רבי יהודה משמע שצריך לבוא ולמחות בפניו ממש, ולא די שיגיע לאותה מדינה שהמחזיק שם; ואולם ראה בסוגיית הגמרא לקמן לט"א בקושיית רבא לרב נחמן ממשנתנו, דמשמע לכאורה בהדיא לא כן, עיין שם ברשב"ם, וראה מה שכתבו התוספות כאן, וצריך עיון בכל זה.

למחזיק שמיחה בו המערער, הרי חברך **חברא אית ליה**, וחברא דחברך **חברא אית ליה** [החבר ששמע את המחאה יש לו חבר שיספר לו על המחאה, ואותו חבר יש לו חבר שיספר לו, וכך תגיע המחאה בסופו של דבר לאזני המחזיק].

אמר רבא: הלכתא:

א. אין מחזיקין בנכסי בורח.

ב. ומחאה שלא בפניו היא מחאה, ואם כן חזקה שלא בפניו היא חזקה, והמחזיק בנכסי בורח יש לו חזקה.

ותמהינן על דברי רבא: **תרתין** [הרי אמר כאן רבא שני דברים שאי אפשר לקיימם כאחד], שהרי אם יכול הוא למחות שלא בפניו למה

ושמואל שהיה מקשה על דברי רב ואומר "פשיטא, וכי למחות לפניו הוא צריך", היינו משום שהוא לא הבין בדברי רב שהוא בא ללמד כן, ולא אמר שמחזיקין בנכסי בורח אלא להשיענו שאין צריך מחאה בפניו, ואדרבה הוא אינו סובר שמחאה בפני שנים שאינם יכולים לומר לו היא מחאה –

וכדאמר רב ענן: **לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל** [שמעתי מפיו של שמואל]: **מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו, היא מחאה, אבל מיחה בפני שני בני אדם שאין יכולין לומר לו, לא היא מחאה.**

ומפרשינן טעמא דרב החולק על דברי שמואל, וסובר שמחאה אפילו בפני שנים שאין יכולים לומר לו היא חזקה: משום שהוא סובר: אף אם לא יודיעו אלו עצמם

אית ליה וידע מקומו על ידי כן, מאי שנא דאינו מוחה אלא בפני בני אדם שאין יכולים לומר לו –

ויש מפרשים דממילתא יתירא אשמועינן רב הכי, דתרי זימני לא הוצרך ללמדנו דמחאה שלא בסניו היא מחאה. וכי תימא היכי שייך לומר דשמעינן לה בכלל הא דקא אמר "מחזיקין בנכסי בורח" אך על גב דהויא מימרא יתירא, דאילו אידך דרב דאמר גבי מתניתין "מחאה שלא בפניו היא מחאה" לא הויא יתירא, דהא איצטריכא ליה לפרושי מתניתין! ? יש לומר: בני אדם שאין דרכן לעולם ללכת לאותה העיר קרי בני אדם שאין יכולים למימר לו, ואשמועינן רב דמחזיק בנכסי בורח בכל ענין אף על פי שאין יכולים לומר לו, ואף על פי שאין שם בני אדם שרגילין לבא לאותה העיר; וראה עוד ברמב"ן וברשב"א מה שפירשו.

הבורח מי שיוכל למחות בפניהם אלא חגרין, מכל מקום אם לא מיחה בפניהם הוי חזקה; אי נמי, אפילו החזיקו בנכסי מי שירא למחות בפני מי שאינן חגרין, ומשום שירא שילכו לשם וידעו מקומו, וירדפו אחריו בעלי חוביו, מכל מקום הוה ליה למחות בפני חגרין, ומשום הכי היא חזקה.

ולשון רבינו יונה הוא "יש מפרשים דהכי שמעינן לה מינה, דמסתמא, בורח אף על פי שאינו בורח מחמת נפשות אלא מחמת ממון, אינו רוצה לגלות עצמו לבני אדם שיכולין ללכת לאותה העיר שברח משם, ומכל מקום הוא מוחה לפני בני אדם שאין יכולין ללכת שם, אף על פי שהן אומרים לאחרים, דחברך חברא אית ליה [והוא כפירוש שני של המהרש"א], ואין הפירוש הזה נכון, דכיון דאחד דבורח מחמת ממון אינו ירא למחות אף על גב דחברך חברא

לא יחזיקו בנכסי בורח! ? (5)

ומשנינן: לא קשיא:

כאן — שאמר רבא: מחאה שלא בפניו היא מחאה, ולהשמיענו שמחזיקין בנכסי בורח — בכגון שהיה בעל הקרקע בורח מחמת ממון, שהיה חייב כסף ואין לו לפרוע ומשתמט הוא מבעל החוב עד שיהא לו ממון לפרוע, שאחר בורח מחמת חוב אין רודפים, ואינו חושש שידעו היכן הוא, ויכול הוא למחות שלא בפני המחזיק, ולכן מחזיקין בנכסיו, שהרי מחאה שלא בפניו היא מחאה.

כאן — שאמר רבא: אין מחזיקין בנכסי בורח — בכגון שהיה בעל הקרקע בורח מחמת מרדין [רצח בלשון פרסי], שרצח במקומו, וירא הוא מפני גואל הדם שלא יהרגו, ואף חושש הוא לגלות היכן הוא, שמא ירדוף אחריו גואל הדם להורגו, ונמצא שאינו יכול למחות אפילו שלא בפניו, ולכן אין מחזיקין בנכסיו.

מבאר הגמרא:

היכי דמי מחאה, כיצד מוחין שלא בפניו? (6)
אמר רב זביד:

אם אמר בפני עדים: "פלניא [ונוקב בשמו של המחזיק בקרקע] גזלנא הוא", ואינו מוסיף לאמר: "שאוכל הוא את הקרקע שלי בגזלנות", לא היא מחאה, ומשום, שאפילו אם יאמרו העדים לשון זו למחזיק לא ייזהר זה בשטרו, שהרי אינו יודע למה קורא הוא לו "גזלן" שייזהר בשטרו.

ורק אם אמר: "פלניא גזלנא הוא, דקאכיל לה לארעאי בגזלנותא,

ולמחר תבענא ליה לדינא [פלוגי גזלן הוא, לט-א שהרי אוכל הוא את פירות קרקעי בגזלנות, ולמחר אתבענו לדין]", הוא דהויא מחאה (1)

עוד דנה הגמרא בכמה אופני מחאה שלא בפניו, אם מועילים הם לבטל את חזקתו של המחזיק:

אם אמר המערער דברים אלו, והוסיף: "לא תימרו ליה [אל תספרו זאת למחזיק]", מאי, האם מחאה כעין זו מחאה היא?

אמר רב זביד: אינה מחאה, דהא קאמר "לא תימרו ליה", ומן הסתם לא יאמרו לו.

רב פפא אמר: מכל מקום מחאה היא, שהרי רק לדידיה אמר דלא תימרו ליה, אבל לאחריני אימרו להו, והרי חברך — חברא

6. כן פירש הרשב"ם; וראה היטב את לשון הרמב"ם בהלכות טוען ונטען פרק יא הלכה ו והלכה ז.

1. נתבאר על פי פירושו הראשון של הרשב"ם; ולפי פירוש זה כתב הרשב"ם, שאם לא הוסיף לאמר: "ולמחר תבענא ליה בדינא" אין זו מחאה, אלא הרי זה כמוסר עדות בלבד. עוד הביא הרשב"ם פירוש משמועת רבי יעקב בר

5. לכאורה תמוה, והרי יש לומר ד"אין מחזיקין בנכסי בורח" היינו באותו אופן שאמר רב "מחזיקין בנכסי בורח" כלומר, באופן שאינו יכול למחות אלא בפני מי שאינו יכול לומר לו, וכזה סובר רבא שאינה מחאה, ומה שאמר מחאה שלא בפניו היא מחאה היינו כשמוחה בפני מי שיכול לומר לו! ? וראה היטב ברשב"א.